

Edebiyat, Şiir ve Kur'ân-ı Kerim

Edebiyat | Alim YILDIZ

“Kur'ân-ı Kerim'in şiirle tercüme edilmesi, yapılması gereken önemli çalışmalardandır. Bunu yapacak kişi, Arap ve Türk Edebiyatını iyi bilen ve şairlik yönü bulunan bir kimse olmalıdır.”

Bir çok kimse tarafından çeşitli tarifleri yapılan şiirin, herkes tarafından kabul edilen bir tarifi bulunmamaktadır. Bu nedenle şiir, tarifini yapan kimselere göre farklı bir yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu da doğal karşılamamız gerekir. Çünkü herkesin üzerinde mutabık kalacağı bir tarif, şiirin kendi özünü, anlamını ya da varoluş nedenini ortadan kaldırmak olacaktır. Şiir dört duvarla sınırlanacak bir obje veya nesne değildir. Şiir hayaller dünyasına olduğu kadar hayal ötesine uzanan, akıl ve mantığın sınırlamalarına aldırmayan bir süreçtir. Şair hayallerini kullanmak suretiyle, aklına estiği anda kendisine özel mükemmel bir dünya kurar ve oradan seslenir, kendisine hayranlıkla bakan insanlara. Olmazları olur, düşünülemezleri düşünülür hale getirir. Şair, bakan değil, baktığını gö-

ren, hem de başkalarının göremediklerini gören kimsedir. Bütün bunları yaparken kelimelerin sihriyle bunları yaparken kelimelerin sihriyle yararlanır. Az söz ile çok şey anlatır. Farklı şekilde anlatır. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı şiir, tüm insanlık tarihi boyunca edebiyatın en önemli ve vazgeçilmez kısmı olmuştur. Batı ve Doğu edebiyatlarında olduğu kadar Türk Edebiyatı'nda da şiirin önemli bir yeri vardır. Divan edebiyatı alanında verilen eserlerden büyük çoğunluğu manzum eserlerdir. Divan şairlerimiz, dinî bir çok konuyu manzum olarak kaleme aldıkları gibi Arapça ve Farsça bir çok dinî eseri de manzum olarak dilimize kazandırmışlardır. Örneğin edebiyat tarihimiz içerisinde akaid, fıkıh, tarih, lügat v.b. konularda manzum olarak yazılan ya da tercüme edilen çok sayıda eser bulunmaktadır. Bunun önemli

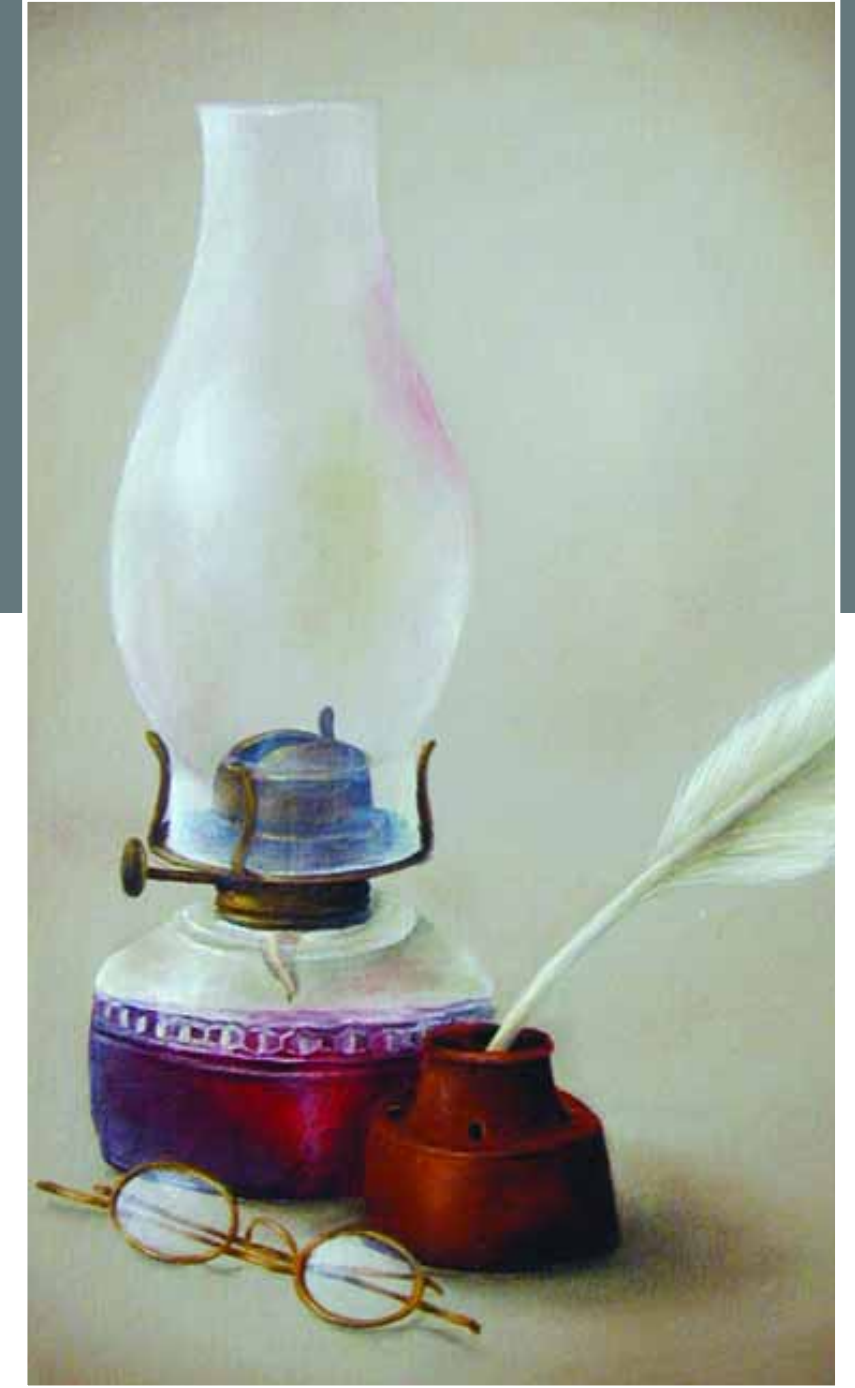
bir nedeni, manzum eserlerin belli bir makamla okunmasından dolayı kolaylıkla ezberlenebilmeleri ve daha çabuk akılda kalmalarına bağlanabilir.

Türk - İslam Edebiyatı'nın kaynağı dindir. Şairlerimiz, dînî her konuda eser vermişlerdir. Divan ve mesnevîlerinin baş kısmında Tevhid, Münacât ve Naatlere yer veren ve bunu bir gelenek haline getiren şairlerimiz, Hz. Peygamber'in hayatının her safhasını da ayrı birer edebî tür olarak işlemişlerdir. Mevlidler, Siyerler, Miraciyeler, Mucizenâmeler, Hilyeler, Kırk ve Yüz Hadisler gibi daha bir çok konu edebiyatımızın manzum dînî konuları arasında önemli bir yere sahiptirler. Divan ve mesnevîlerde olduğu kadar bu edebî türler içerisinde de yeri geldiğinde ayet ve hadislerden lafzî ve mânevî iktibaslarda bu-

Türk - İslam Edebiyatı'nın kaynağı dindir. Şairlerimiz, dînî her konuda eser vermişlerdir. Divan ve mesnevîlerinin baş kısmında Tevhid, Münacât ve Naatlere yer veren ve bunu bir gelenek haline getiren şairlerimiz, Hz. Peygamber'in hayatının her safhasını da ayrı birer edebî tür olarak işlemişlerdir.

lunmuşlardır. Özellikle mutasavvıf şairlerin eserlerinde ayet ve hadisleri çok yoğun bir şekilde kullanıldıkları dikkati çeker. Fakat bu eserlerde yer alan ayetler, manzum birer tercüme şeklinde değildiler.

Hz. Peygamberle ilgili edebî türler meydana getiren ve özellikle manzum Kırk ve Yüz Hadis tercümeleri yapan şairlerimiz, Ayetler ve dolayısıyla Kur'ân-ı Kerim için benzeri bir edebî tür meydana getirmemişlerdir. Edebiyat tarihimiz içerisinde, bilebildiğimiz kadarıyla, sadece bir tane manzum Kırk Ayet tercümesi yapılmıştır. Bu ifadeyi belki de sadece manzum değil mensur Kur'ân tercümeleri için de kullanmamız daha yerinde olacaktır. Her ne kadar satır arası Kur'ân tercümeleri yapılmış olsa da, Divan Edebiyatı sahasında eser veren şair ve yazarlarımız, Kur'ân'ın tercümesi etrafındaki tartışmalar ve Kur'ân tercümesinin hassasiyetinden dolayı bu işten uzak kalmayı tercih etmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'in tamamının manzum tercümesinin yapılmaması veya yapılamamasının en önemli nedeni Aruz veznidir. Yüce kitabımızda Aruz veznine uygun birçok ayet bulunsada Kur'ân'ın tamamını düşündüğümüzde, bu tercümenin yapılması mümkün gö-

zükmemektedir. Bu durum hece vezni için de geçerlidir. Ancak, serbest vezinle bu tercümenin yapılması mümkündür.

XVII. yüzyıl şairlerinden Okçu-zade Mehmet Şahî (ö.1630)'nin en-Nazmü'l-Mübîn fî Âyâtî'l-Erbaîn isimli eseri manzum bir kırk ayet tercümesi ve bu ayetlerin mensur şerhidir. Çeşitli konularla ilgili kırk âyet-i kerîmeyi kıta nazım biçimiyle ilk üç mısradaki tercüme etmiş ve son mısradaki âyetin metnini vermiş-

tir. Daha sonra ise manzum hale getirdiği ayetin tefsir ve şerhini yapmıştır. Ayete uygun olarak, peygamberlerle erenlere ait 40 bölümünden meydana gelmiş bir eserdir. Bu eserde, tercüme edilen ayetler bir bütün halinde yani ayetin tamamı şeklinde değildir. Tercüme esas alınan ayetlerin yalnızca aruz veznine uygun olan kısmı alınmıştır. Dolayısıyla kısmî bir tercümedir. Tercüme edilen ayetler de belli bir konudaki ayetler şeklinde

değil çeşitli konulara temas eden ayetlerdir. Eserde yer alan tercümelere bir örnek verelim:

Gözü yumsa sivâdan ne aceb hazret-i Ya'kûb

Nûr-ı basarın nice zamân görmedi zirâ

Yûsuf dedi pîrâhenini eyleyip irsâl

Elkûhü 'alâ veç-i ebî ye'ti basîrâ

“(Şu benim gömleğimi götürün de) onu babamın yüzüne koyun, (gözleri) görecek duruma gelsin.” (Yûsuf, 12/93)

Bu eser dışında Osmanlı döneminde yapıldığını bildiğimiz bir başka manzum tercüme bulunmamaktadır. Cumhuriyet'ten sonra bu anlamda bazı çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bir kısmı ayet ve sure tercümelere bir kısmı ise Kur'ân-ı Kerim'in tamamının tercümesidir.

Cumhuriyet sonrasında yapılan Kuran-ı Kerim tercümelerinden biri M. Akif Ersoy'a aittir. Manzum olup olmadığını bilemediğimiz bu çalışma, bir şairin kaleminden çıkması yönüyle ve tamamen manzum olmasa bile en azından yer yer manzum kısımların bulunabilece-

ği itibarıyla önemlidir. M. Akif'in, Safahat isimli şiir kitabının Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde ve Hâtıralar bölümlerindeki bazı şiirlerin baş tarafında ayetler bulunmaktadır. Fakat bu şiirler söz konusu ayetlerin manzum tercümelere değil, belki bu ayetlerden alınan ilhamla yazılan, tefsiri mahiyetteki şiirlerdir. Elmallı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kuran Dili isimli tefsirinde özellikle kısa surelerde şiirsel tercümelere dikkati çekmektedir. Hamdi Yazır, bu sureleri Arapça aslına uygun şiirsel ifadelerle tercüme etmiştir. Bu duruma bir örnek verelim:

Fatiha Suresi

Hamd, evrenler sahibi yüce Allah içindir;

Allah ki acıyandır, koruyandır, sevendir;

Günü gelince; ancak

Odur, hesap soracak...

Tek sana tapan, senden medet umanlarız biz;

Sapıtılmışlar yoluna düşmekten kuru bizi,

Doğru yoldan ayırma bizi, aman Rabbimiz!

Cumhuriyet sonrasında Kur'ân-ı Kerim'i manzum tercüme edenlerden biri de Adnan Sütmen'dir. Kur'ân-ı Kerim'in mealen manzum açıklaması ismini taşıyan bu tercüme 1984'te yayımlanmıştır. Adnan Sütmen, hece vezni ile beyitler halinde surelerden ilhamlar şeklinde bir şiir çalışması yapmıştır.

Kevser Suresi

Biz sana verdik hakikatte Kevser

Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kesiver

Doğrusu sana bugz edendir ebter

Kur'ân-ı Kerim'in şiirle tercümesine örnek olarak anılması gereken önemli bir eser de şair Behçet Kemal Çağlar'ın Kur'ân-ı Kerim'den İlhamlar (Ankara 1995) isimli eseridir. Çağlar, bu eserde 38 sureden tercüme örnekleri vermektedir. Bu eserde yer alan tercümelere, metne bağlı kalmaksızın, kısa surelerin tamamı göz önünde bulundurulmasına rağmen, uzun sureler için şairin kendince önemli gördüğü kısımlar dikkate alınmıştır. Tercümelere hece vezni ve serbest nazım ölçüsü kullanılmıştır. Kitapta yer alan şiirlerden bir örnek verelim:

İhlas Suresi (Meal)

Esirgeyen, bağışlayan Allah adın anarak

Dört kısacık Âyetle, Yücelerden Yüceyi

Bak nasıl anlatıyor, Sıfat-ı İlâhîyi

Üç def'a okununca melekler bile dinler

Onda kemale erer, yeryüzündeki dinler

De ki: Yüce Allah'ım, O, tektir, biriktir

Yüce Kur'ânın Nûr'u, bu İhlâs Suresidir

O'nun Ehadiyeti, Zât'ı hakikatidir

Kendi hakikatini, ancak kendisi bilir.

Bir diğer manzum Kur'ân çevirisi de Rıza Çiloğlu'nun Tanrı Buyruğu Kur'ân, Nazım Çeviri isimli mealidir. 1987 yılında yayımlanan bu eser, mesnevi şiir formuyla yapılan bir Kur'ân tercümesidir. Tercümelere, ayetler bölünmek suretiyle, biraz zorlama ile de olsa şekil itibarıyla şiir formuna uygun hale getirilmiştir. Örneğin Mâun Suresi bu mealde şu şekilde yer almaktadır:

Vergi Bölümü

Gördün mü dini inkar edeni.* Hem yetime

Hor bakan.* Hem yoksulu doyurup gözetime

Teşvik etmeyen odur.* Vay haline bu kabil

Ananların.* Ki onlar anışlarından gafil

Olanlardır.* Ve onlar riyakardır tamamen

Gösteriş de yaparlar.* Vergiyi ederler men.*

Bir diğer manzum meal Doç. Dr. Bedri Noyan'a aittir. Tamamı hece vezniyle yazılan Kur'ân-ı Kerim (Türkçe-Şiir) adlı bu tercüme 1973'te tamamlanmış ve ölümünden bir yıl önce 1996'da yeniden gözden geçirilerek yayımlanmıştır.

Kafirun (Karanlıkta Kalanlar) Sûresi

Tanrı'nın Esirgeyen Bağışlayan Adıyla:

1- Diyesin ki: "Kafirler, karanlıkta kalanlar

2- O taptıklarınıza, tapmam ben, aslâ Zinhâr!

3- Tapanlar değilsiniz siz benim taptığıma,

4- Ben tapıcı değilim sizin taptığınıza.

5- Tapıcı değilsiniz siz taptığıma benim!

6- Sizin dininiz size, dinim de bana derim."

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden N. Çam'ın Şiir Diliyle Kur'ânı Kerim Meâli (Ankara 2002) isimli manzum Kur'ân tercümesi, serbest vezinle yapılan bir meal çalışmasıdır. Zaman zaman hece vezni intibahı veren tercümelere yapılmış fakat şiirsellik kafiyeden daha ziyade rediflerle sağlanmıştır.

"İffetini muhkem bir kale gibi koruyan

İmran kızı Meryem'i de hatırlayınız

Ruhumuzdan üfleştik hani ona Biz" (Tahrir 66/12)

Müstakil sure tercümelere ile ilgili çok önemli bir diğer çalışma, M.Ü. İlahiyat Fakültesi emekli öğretim üyelerinden Emin Işık'a aittir. Bu tercümelere, Arapça metne tamamen mutabık kalınarak, eklemeler ve çıkarmalar olmaksızın, hece vezni ile tercümelere yapılmıştır. Bu tercümelere bir kısmı çeşitli yayın organlarında yayımlanmış fakat bir kitap haline getirilmemiştir. İhlas Suresi'nin tercümesi şöyledir:

De ki, Allah bir, tektir

Allah, uludur ilktir

Ne doğmuş, ne doğurmuş

Ne bir şey O'na denktir.

Kur'ân-ı Kerim'in şiirle tercüme edilmesi, yapılması gereken önemli çalışmalardandır. Bunu yapacak kişi, Arap ve Türk Edebiyatını iyi bilen ve şiirlik yönü bulunan bir kimse olmalıdır. Bu sağlanamıyorsa yapılacak meal birkaç edebiyatçının kontrolünden geçmelidir.

Bilindiği gibi, Kur'ân-ı Kerim tamamıyla şiir veya tamamıyla nesir değildir. Kur'ân'ın kendine özgü bir ifade tarzı bulunmaktadır. Sûrelerde benzersiz bir şiiriyet görülmektedir. Kısa surelerde ise bu şiirsellik daha bir belirgin hale gelmektedir. Büyük oranda mensure intibahı veren devrik ifadeler ise Kur'ân-ı Kerim'in hemen tamamında kullanılan bir ifade tarzı olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle yapılacak meallerde bu gibi hususlara dikkat edilmelidir.